

MEDEDELINGEN BLAD

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

27 Jan 1976

MEDEDELINGENBLAD

"AMPT EPE"

no. 37 januari 1976

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 36 Epe
tel. 05780 - 2048

Het blad verschijnt in januari, april en oktober en wordt gratis toegesonden aan de leden van de Historische vereniging "Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente EPE.

lidmaatschap f. 15.-- per jaar.

Bestuur:

- voorzitter : G.S. van Lohuizen, IJsseldijk 12
Veessen, tel. 05783 - 245
- secretaris : W. van Putten, Hoofdstraat 80 Epe
tel. 05780 - 3579
- penningmeester: C. Stork, Dellenparkweg 8 Epe
tel. 05780 - 3090
- giro: 119.40.15 t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

MEDEDELINGEN VAN DE VERENIGING ZELF.

Na de ledenvergadering van 21 nov. 1975 zijn er verschillende mededelingen te doen.

a. Het MEDEDELINGENBLAD zelf.

Zoals u ziet is het veranderd. De ledenvergadering besloot om het blad in het vervolg in "off-set" druk uit te geven, waardoor het mogelijk is illustraties in vele vormen (foto's, tekeningen, kaarten enz.) af te drukken. Hierdoor wordt de waarde van de artikelen groter, maar ook is het mogelijk om artikelen op te nemen, die zonder illustratie weinig te zeggen hebben. Wij hopen, dat deze grote verbetering zal bijdragen tot nog grotere belangstelling voor ons blad en tot groei van het aantal leden van onze vereniging.

Dit nummer is nog samengesteld onder redactie van Mej. P.E. Berkhout. Na 10 jaar dit werk op een voorbeeldige wijze te hebben gedaan, heeft zij gemeend dit aan anderen te moeten overdragen. Als nieuwe redacteur zal nu optreden de heer R. Paasman, die wij hartelijk welkom heten in deze functie en die wij in vol vertrouwen de redactie overdragen.

b. Onze secretaris, de heer A.J. Veninga, heeft zijn bestuursfunctie wegens drukke werkzaamheden neergelegd. Veel dank voor het vele jaren vervullen van deze functie.

Als nieuwe secretaris is benoemd de heer W. van Putten.

c. In verband met o.m. de hoge kosten van offset druk van ons blad, heeft de ledenvergadering besloten de contributie m.i.v. 1 januari 1976 vast te stellen op f. 15,- per jaar. Een nogal forse verhoging, maar sinds de oprichting van onze vereniging, 14 jaar geleden, is de contributie niet meer verhoogd. En gezien de inflatie in de afgelopen 14 jaar, is deze verhoging normaal en zeker aanvaardbaar.

d. Tot Ereleden van onze vereniging zijn benoemd:

Mej. P.E. Berkhout, als dank voor haar vele werk voor onze vereniging, o.m. door de redactie van ons blad gedurende 10 jaar te verzorgen en ook voor de samenstelling van de "Bibliografie van Epe en omgeving". Aan dit laatste zal zij blijven werken. En de heer H. Voogd, die gedurende 14 jaar ons blad belangeloos heeft getypt en gestencild. Vaak een omvangrijk werk, dat altijd keurig verzorgd werd afgeleverd. Ook de heer Voogd zijn wij zeer dankbaar voor dit werk.

VARIA UIT DE "LEENAKTENBOEKEN" I.

In de "Leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen" treffen we veel historische gegevens aan over erven en landerijen in Gelderland, die in de Middeleeuwen door de vorst aan zijn onderdanen in leen waren uitgegeven. Daar die lenen vrijwel steeds erfelijk waren, werden ze op de duur beschouwd als persoonlijk bezit van de leenmannen. Alleen bij vererving op kinderen of andere familieleden maakte de vorst als leenheer aanspraak op de z.g. "leenhulde", die soms uit geld, en dan weer uit producten in natura bestond. Deze leenhulde werd ook wel "heergewaad" genoemd, en kan ongeveer vergeleken worden met onze tegenwoordige successierechten. M.a.w. de vorst trok uit de leenroerigheid van de vele goederen in Gelderland een aanzienlijk bedrag aan inkomsten.

Toen in 1581 het landsheerlijk gezag van de vorst overging aan de Staten van het gewest Gelderland, traden die verder op als "leenheer". Het Leenstelsel, dat al uit de Frankische tijd (700-800) dateerde, bleef bestaan tot in de Franse tijd (kort na 1800), toen het als een der laatste resten van het feodale stelsel werd opgeheven. Trouwens, van veel goederen was de leenplicht al voor die tijd afgekocht voor een bedrag ineens. Niet-leenroerige goederen, waarvoor dus geen leenhulde verschuldigd was, noemde men allodiale goederen. Een allodium was dus een volkomen vrij en onbelast goed, dat de bezitter in volle eigendom toebehoorde.

Nu treffen we in de Leenaktenboeken in 1402 onder Oene aan "dat goet geheiten In der Zootwijck", waarmee Henrick van der Zootwijck in dat jaar werd beleend. Het valt niet moeilijk, om verband te leggen tussen dit "Zootwijck" en de latere buurtschap Zuuk.

Daarna werden als leenmannen vermeld de familie Honspoel of Hontspuel. Een dochter Celia uit deze familie trouwde met Otto van Steenberg, die verwant was aan het Gelderse vorstenhuis. Later werd het leengoed gesplitst, waarbij Otto's dochters Johanna en Gertrud elk met de helft beleend werden. Hierbij bleek, dat Johanna en Gertrud dochters van verschillende moeders waren.

Later, we zijn dan al na 1500, treedt als leenvrouw op Anna van Steenberg, gehuwd met Adolf Markloff of Markloff. In deze familie bleef het leen tot ongeveer 1700. In 1545 trad als leenman op Willem Markloff, in 1569 weer een Adolf M. en in 1601 weer een Willem M. Van deze vererfde het in 1604 op zijn halfbroer Jacob Marcolff, maar Jutte Merx, moeder van Jacob, liet het goed belenen aan haar andere zoon, genaamd Palick Marcolff, in 1625.

Deze Palick Marcolff was gehuwd met Gerardina van Peckedam, dochter van de richter van Diepenheim. Uit dit huwelijk werden drie zonen gebo-

ren: Adolf, Hendrik en Willem. De twee laatsten stierven kinderloos, maar Adolf kreeg tenminste acht kinderen. Vijf van hen werden samen met het Zuidwijk beleend, de anderen erfden naar de kant van hun grootmoeder Gerardina van Peckedam vnd. Die had bij haar huwelijk met Palick Marcolff o.a. meegebracht het erve Ensink in Markvelde onder Diepenheim. Nu trouwde later Maria Catarina Markloff (hier geschreven als Markelhof), dochter van Adolf, en dus kleindochter van Gerardina, met Matthias Wilhelm von Wiedenbrück, afkomstig uit Westfalen, en kapitein in Staatse dienst, in garnizoen te Deventer. Maria Catarina had van haar moeder het erve Ensink geërfd, en dit erve kreeg later naar haar man de naam Wiedenbroek, onder welke naam het nu nog steeds bekend is. Maria Catarina had ook een weiland onder Haaksbergen geërfd, dat eveneens nu nog het Wiedenbroek heet. Een nieuw aangelegde straat aldaar draagt de naam Wiedenbroeksingel. Zo hebben we dus een historische lijn kunnen leggen van Oene over Deventer, Diepenheim, Haaksbergen naar Wiedenbrück, ongeveer 50 km ten zuidoosten van Münster.

II.

Een van de dochters van Adolf Marcolff, Anna Judit Sophia, trouwde met Christophel Samuels. Hun zoon Fredrick Christiaan S. werd in 1726 met twee delen van Zuidwijk beleend. In 1744 werden deze beleend aan Reynder Jan Lindeman, in 1750 aan Gerrit Arents en in 1753 aan Berend Arents. In 1744 heette een deel van het Zuidwijk het "Bluystercampjen". In 1761 werd Derk Jansen Smit Leenman. Bij erfdeling in 1783 bleek, dat hij heette Derk Jansen Dalhuysen of Smit, en zijn vrouw Hendrina Ariens van Essen. De zoon Jan Dalhuysen kreeg het goed toebedeeld onder de vermelding: "Denselven voor sig en namens zijn vrouw Maria Wensink met dit leen beleend, aller gestelte hetselve haarl. door dode van haar vader Derk Janssen Smit en uyt kragt van geapprobeerd magescheyd aangekomen is, eodem die". (11 sept. 1783).

Inmiddels waren van het Zuidwijk verschillende delen afgesplitst, die naderhand aan andere personen beleend werden. Zo werd in 1675 Gerrit Hendricks Rademaker beleend met het bouwland het Bogertcampken, afgespleten van "het erve ende goet te Suydtwijk".

En in 1700 werden het bouwland de Hogenkamp en de weide het Maetje door Palick Warner Markloff, zoon van Adolf vnd., in leen overgedragen aan Borchard en Wilhelmina van Hattem. De laatste, als erfgenaam van haar broer, droeg het leen in 1718 over aan Jannes Gerrits Brouwer. Van deze familie Brouwer ging het in 1777 over aan Hermen Willems Overbosch, en van hem op Gerrit van Zuuck en Aartjen Hermens Overbosch, dochter van de vorige. Hermen Willems Overbosch werd ook genoemd

Hermen Willems van de Emsterhoff. Hij was gehuwd met Johanna van der Maat. Gerrit van Zuuk verkocht in 1803 $\frac{3}{4}$ deel van het leen aan Cornelis Roelofs Riphagen en A. Klaassen, echtelieden. $\frac{1}{4}$ deel ging over aan het echtpaar Hendrik Brouwer en Maria Heshusius. Na dit jaar komen geen beleningen meer voor.

Een ander deel van het Zuidwijk, het weiland Markloffs Assenbrink, ten westen van de Grote Wetering, werd in 1700 afgesplitst en door Palick Warner Markloff vnd. overgedragen aan Cecilia van Ingen, weduwe van Hoeclum. Zij droeg het in 1740 op haar beurt over aan Egbert Jansen Bouwhof. Van deze ging het in 1747 in eigendom over op zijn zoon Jan Egberts Bouwhof en diens vrouw Lutjen Gerrits.

In 1766 werden eigenaren Roelof Lulofs en zijn vrouw Jenneken Rijkens. Deze Roelof had als toenaam Riphagen, en zijn zoon Jonas Roelofs Riphagen erfde het weiland bij magescheid van 24 jan. 1776. De belening werd in 1787 nog eens bevestigd, en nadien zwijgen de Leenakten er verder over.

Een ander deel van 't Zuidwijk, bestaande uit twee kampen zaailand, het Boomgaertje en de Legenkamp, ging in 1725 van Dyna Martini, weduwe van Gerrit Jan Marckloff, over op de echtelieden Frederik Derks en Jenneken Gerrits. Deze Frederik Derks nu stamde uit het Terwoldse geslacht Dibbetz. (zie Gesch. Terwolde-Nijbroek, blz. 96). Deze familie voerde oorspronkelijk de naam Emaus, naar het erve van afkomst onder Terwolde. Frederik woonde in Oene op het voormalige brouwhuis van het klooster Nazareth. Hij bekleedde o.m. het ambt van dijkschrijver van de Dijkstoel van Veluwe, tegenwoordig het Polderdistrict Veluwe. Frederik was een zoon van Derk Jansen Emaus, en zijn vrouw Jenneken was een dochter van Derks broer Gerrit, die op de Ruitenbergh in Nijbroek woonde. De Ruitenbergh is in 1828 afgebroken; ze lag ten westen van de Middendijk, ongeveer tegenover de Rode Hoeve. Gerrit bezat ook een stuk land bij de Leugenbrug, genaamd Dibbetz hofstede. Hiernaar noemde de familie zich naderhand Dibbetz.

Na de dood van Frederik Derks werd zijn zoon, die zich Gerrit Dibbetz noemde, in 1742 met de beide zaaikampen beleend, en in 1746 Gerrits broer Willem of Wilhelmus Dibbetz. Deze was geboren in 1701, en was van 1730 tot aan zijn dood in 1769 predikant in Terwolde.

Reeds in 1747 werd dit leen overgedragen aan de echtelieden Jan Berents van den Emsterenk en Gerritje Herms. Na het kinderloos overlijden van Jan Berents in 1776 werd het leen overgedragen aan de Diaconie van Epe. Toen Gerritje Herms ook overleden was, gingen alle bezittingen van het echtpaar over aan de Diaconie vnd.- Deze Jan Berents van den Emsterenk nu was dezelfde persoon als Jan Berends Koopman of Coopman, die in de 18e eeuw regelmatig voorkomt in protocolen van overdracht en hypotheekstellingen in Epe en verre omgeving.

Zie over hem o.a. Mededelingenblad "Ampt Epe" nr. 9, oct. 1966, blz. 3-4. Zijn nagedachtenis is vereeuwigd in een raam in de Ned. Herv. kerk te Epe, en in een gedenksteen op het erve "de Kolk" aan de Wetering onder Terwolde, nu nog steeds eigendom van de voormelde Diaconie.

III.

Het blijkt, dat het goed Zuidwijk niet in zijn geheel een leen is geweest van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen. In de "Stichtsche, Overijsselsche en Gaasbeeksche Leenen, gelegen in Gelderland", in 1907 door de vereniging "Gelre" uitgegeven, komt n.l. in 1382 al voor "Dat goet ter Zuydwijk mit al sinen toebehoren, dat ghelegghen is in Veluwe, in den kerspel van Oene". Uit de inschrijvingen in het Leenregister blijkt niet, of we hier met een Stichts (Utrechts) dan wel met een Overijssels leen te doen hebben. In elk geval fungeerde in de Middeleeuwen (tot 1528) de bisschop van Utrecht als leenheer. En uit een door Mr. S. Muller Fzn uitgegeven lijst vernemen we, dat het hier toch om een Utrechts leen ging.

In 1382 werd het goed beleend aan Jan Kreye of Krede, in 1410 aan Geryt ten Bussche, en in 1415 aan Arend ten Voerde "geheiten Voertman". In 1448 vererfde het leen op Arends zoon Helmich en in 1449 op een andere zoon Willem. Voorlopig bleef het leen in de familie Ten Voorde, in 1487 aan Hermen, en in 1533 aan diens broer Dirich of Dirk. Een zuster van deze twee broers, die blijkbaar kinderloos overleden waren, was gehuwd met Albert van der Zeede, en via deze vererfde het in 1557 op deze familie. In 1569 werd Johan van der Zeede leenman, en in 1603 Albert van Hulsen. Het blijkt niet, in welke betrekking deze leenman tot de vorige stond.

Een jaar later trad alweer een nieuwe leenman op: Arend de Ruyter, anders genaamd Coesveld. Deze naam zou op Westfaalse afkomst kunnen wijzen. In 1609 was Arend de Ruyter overleden, en Marten van Ysendoorn van de Cannenburg trad op als voogd voor zijn minderjarige zoon Jan de Ruyter. Jan werd in 1623 bij zijn meerderjarigheid zelf met Zuidwijk beleend, en bleef dat tot 1670. Hij werd in het leen opgevolgd door zijn zoon Jacob de Ruyter. Deze schijnt in de jaren 1672-'74 een enigszins dubieuze rol te hebben gespeeld. Hij is n.l. tijdens de Munsterse bezetting van Oost-Nederland richter van Nijbroek geweest, als opvolger van Barthold Averkamp, die blijkbaar door de bezetters was afgezet. Na de aftocht van de Munsterse troepen werd Averkamp in zijn functie hersteld. Jacob was dus wat we tegenwoordig een collaborateur zouden noemen, en in dit licht gezien zegt de toenaam Van Coesveld ons al iets meer. We hebben niet kunnen

uitvinden, of hij ook Rooms-Katholiek is geweest. Waarschijnlijk wel, want de bisschop van Munster, Bernhard van Galen, bijgenaamd "Bommenberend" probeerde overal in de door hem bezette gebieden de R.K. eredienst te herstellen.

Jacob de Ruyter stierf in 1685, en toen werd zijn zuster Anna Maria Christina met het Zuidwijk beleend. Van deze ging het in 1696 over op een van haar erfgenamen, Everdina Maria Pinnink. Van deze vererfde het in 1707 op de meergenoemde Cecilia van Ingen, weduwe van Reynier van Heukelom. Bij deze gelegenheid trad Hermen Henrix, onderschout van Oene, als haar gevolmachtigde op.

In 1725 verkocht Cecilia, met als momber haar schoonzoon Peter Gruiter, het leen aan Willem van Haersolte tot Yrst. Als haar gevolmachtigde trad hierbij op de reeds eerder vermelde Frederik Derks Dibbetz, dijkshrijver te Oene. Willem van Haersolte was landdrost van Veluwe. Toen hij in 1729 stierf, werd zijn zoon Derk leenman, en in 1738 diens zoon, die weer Willem van H. heette.

Bij deze belening werd het goed genoemd Kleyn Zuydwijk, en werd het dus duidelijk onderscheiden van het Gelderse leen Zuidwijk, dat we eerder vermeldde. Het bestond volgens de akte uit huis, hof, berg, zaai- en weiland, alles aan elkaar gelegen. De oppervlakte werd niet vermeld.

De laatste belening van Klein Zuidwijk vond plaats in 1792, toen Willems dochter Henrietta Geertruyd Theodora Joachmina Wilhelmina van Haersolte tot Yrst het leengoed erfde. Zij was gehuwd met Volkier Rudolph Bentinck van Schoonheten, generaal-majoor en generaal-adjudant van stadhouder Willem V. Hij kocht in 1796 de leenplichtigheid van Klein Zuidwijk af voor f 200.

Bronnen voor deze bijdrage:

Leenaktenboeken Gelre en Zutphen.
Stichtse, Overijsselse en Gaasbeekse leenen in Gelderland.

J.v.d. Veen: De Diepenheimse erven uit de jaren 1188, 1578 en 1601. (Versl. en Meded. Ov. Regt en Gesch. nr. 75, jrg. 1960).

Mr. P.A.N.S. van Meurs: Het geslacht Dibbetz.
(Geld. Volksalmanak 1889).

dezelfde: Emaus bij Terwolde en zijn eerste bewoners.
(idem 1897).

J. Vredenberg: Het erve de Kolk. (Dev. Dagblad 8 maart 1969).

Haaksbergen.

J. Vredenberg.

GEHEIMTAAL 5

Dr. Moorman heeft, om zoveel mogelijk van de verticale taal te weten te komen, steeds zijn oor te luisteren gelegd bij gevangenen, op de paardemarkten en kermissen rond te kijken. Om zodoende een zo groot mogelijk aantal woorden te verkrijgen en om na te speuren waar hun oorsprong lag. De zigeuners, marktkooplieden en venters hebben hier ook veel toe bijgedragen.

In België werd het veel gesproken, misschien ligt de eigenlijke bakermat van veel woorden wel in Vlaanderen. Naast het Bargoens van Keulen, Brussel, Rousselaere en St. Truiden. Er was in Nederland een Bargoens van Hilversum, Lochem, Goor, Haaksbergen, Maastricht, Oldenzaal, Wijhe en Salland en dan Groningen en Winschoten.

Hierbij gaat een kaartje dat een overzicht geeft van het taalgebied waar het gesproken werd. Op dit kaartje kunt u zien dat de Veluwe helemaal buiten het oriënteringsgebied is gebleven. Moorman heeft geen weet gehad van de geheimtaal die op het Laar werd gesproken of hij heeft de invloed te gering gevonden. Meestal verzamelde hij alleen wanneer hij 27 woorden op kon tekenen. Moorman heeft de kaart in vieren gedeeld.

Nu iets over de groepen die hij op de kaart aangeeft:

Te beginnen bij groep C. voor N.W. Nederland. Deze groep bevat veel Joodse woorden. Zigeunerwoorden zijn gering, evenals in A. en B. Ook het Franse element en "erik"-vorming zijn gering.

Groep D. geldt voor N.O. Nederland, met als hoofdcentrum Winschoten, waar ook nu nog een aantal mensen het bargoens kan spreken. Er komen daar veel Joodse woorden in voor. Ook is het zigeunerelement sterk aanwezig, ook gezien de invloed van de kooplui uit Mettingen. (U kunt hierover gegevens krijgen uit het boek van Corn. Mulder: "Hannekemaaijers en kiepkeerls", uitgegeven bij Knoop en Niemijer te Haren).

Ook in groep D. komt het Franse element nauwelijks voor; ook de "erik"-vorming is gering. Daarbij kan nog gezegd worden dat het gebied van D. vrijwel parallel loopt aan het Saksische taalgebied van Nederland. Nijmegen ligt wel op de grens, maar wordt voor het Bargoens nog bij D. gerekend.

Moorman geeft ook aan dat de Joodse invloed naar het Noorden toeneemt. Daarom heeft hij ook een dwarsgrens getrokken tussen Noord en Zuid. De grens tussen groep A. en groep B. valt weer ongeveer samen met de grens Gelderland, Limburg, N. Limburg, West Limburgs nog aan de Oostkant en Oost Brabant en Frankisch sprekend Brabant aan de Westkant.

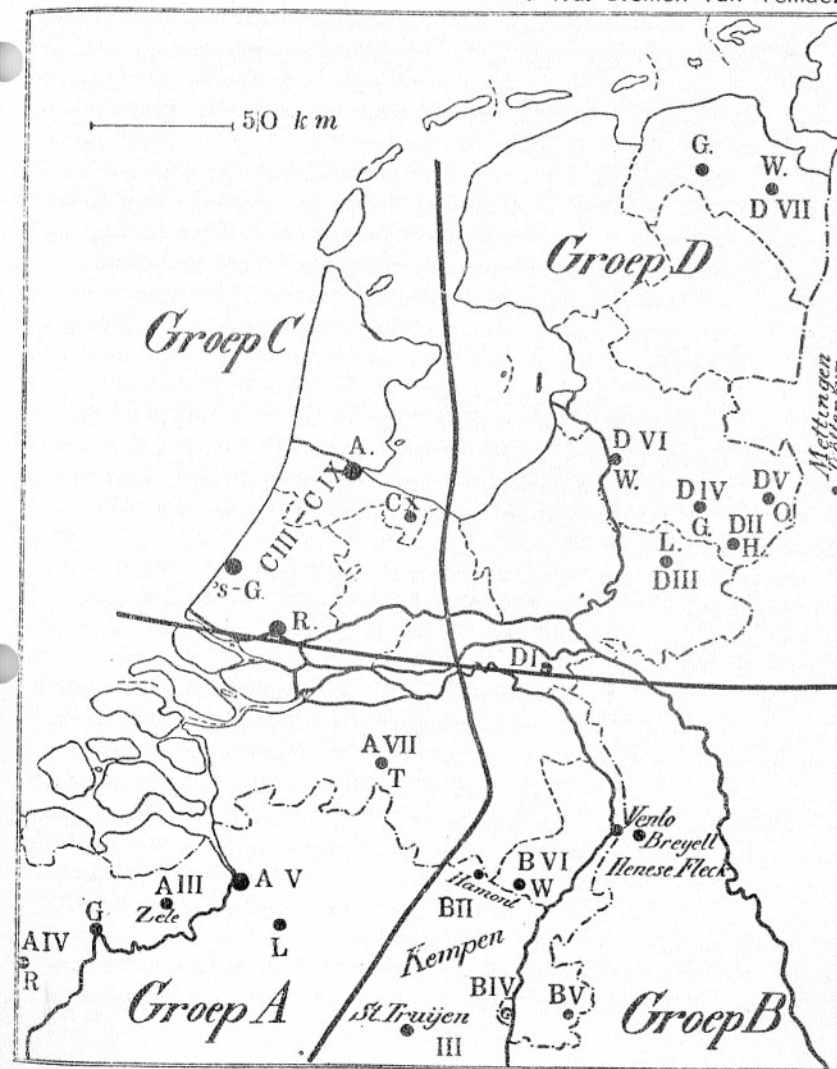
De rijksgrens die voor zwervers van uiterst gewicht was, heeft in groep A. een scheiding gemaakt van N. Nederlands en Zuidelijk Belgisch.

In groep A. komt vrijwel geen Joodse invloed voor, weinig zigeuner-taal, wel een sterk Frans element en een sterke "erik"-vorming.

In groep B. stijgt het aantal Joodse woorden, zigeuner woorden komen er minder in voor, met uitzondering van Weert, waar het zigeunerelement weer groter is. Het Franse element ontbreekt geheel en al en de "erik"-vorming is ook zeer gering.

Er is tevens maar een gering aantal woorden dat in alle vier groepen voorkomt. Elk gebied heeft dus wel degelijk een eigen gevormde Bargoense taal naast z'n eigen taal en naast de verschillende dialecten.

A. v.d. Bremen-van Vemde.

GESCHIEDENIS VAN EPE. 7

De aanleg van de spoorlijn van 't Loo naar Hattem en de ingebruikneming daarvan op 2 sept. 1887 is het begin geweest van een uitbreiding van het dorp Epe. Om het station bereikbaar te maken moest er vanaf wat nu de Stationsstraat heet, een weg worden aangelegd langs het station tot aan de kruising Vlijtweg-Dwarsweg.

G. Westerink bouwde tegenover het station hotel "Veluwe", dat in 1942 afgebroken is om plaats te maken voor het "Waeghuys". Dit hotel "Veluwe", later van de familie Geerlings, was bedoeld voor treinreizigers, die in Epe moesten zijn en er konden eten of overnachten. Maar ook voor het dorpsleven werd hotel "Veluwe" belangrijk, daar er, evenals bij hotel "'t Wapen van Epe" van C.M. Essenberg, een grote zaal was voor uitvoeringen van zang en muziekverenigingen en voor bruiloften. Ook de tuin van hotel "Veluwe" was aantrekkelijk om rustig een consumptie te gebruiken of een buitenpartij te geven.

Op voorstel en op aandrang van burgemeester mr. E.F.J. Weerts (burgemeester van Epe 1852 - 1889) werd de weg vanaf het station doorgetrokken tot aan de Hoofdstraat, de nu St. Anthonieweg en Julianalaan. Bij de kruising van de Parkweg en de Slathstraat werd ten zuiden van de Julianalaan nog een weg aangelegd, die ook op de Hoofdstraat uitkwam, waar nu het parkeerterrein van de Alg. Bank Ned. is. Deze weg, later Prins Bernhardlaan, is bij de bouw van de A.B.N. aan het verkeer onttrokken.

Deze wegen kregen de naam "Weertspark", genoemd naar burgemeester Weerts. Aan de ingangen aan de Hoofdstraat en bij de Vlijtweg stonden posten met zink bekleed, waar de naam van het park opstond. Deze posten zijn later vervangen door grote bakstenen zuilen, waarvan er nog een is overgebleven bij de Vlijtweg.

Verder herinnert niets meer aan burgemeester Weerts en het park, daar door de naamgeving van wegen de naam Weertspark vervallen is. (Ligt hier een taak van het Gemeentebestuur om de naam Weerts en vroegere burgemeesters te laten voortleven?).

In 1885 kochten W.C. Cats, S. Overbosch, L. Scholten en Jac. Westerink van het St. Anthonie gilde een stuk grond op de hoek van de St. Anthonieweg en de Slathstraat, waarop zij het "Sint Anthonie's hof" lieten bouwen. (Zie Noord Veluws Dagblad 6 jan. 1972), maar verder kwam het niet met bebouwing van het Weertspark.

Burgemeester J.L.J.B. baron Sweerts de Landas (burgemeester van Epe 1889-1926), die zich zeer inspande voor uitbreiding en welvaart in Epe, wist verschillende bekende inwoners van Epe zover te krijgen, dat er in 1901 de "Eper Bouwmaatschappij" werd opgericht.

Het Nieuws- en Advertentieblad voor Epe enz. schrijft in de krant van zaterdag 25 mei 1901 "De Stsct bevat de Statuten der Eper Bouwmaat-

"schappij te Epe. Doel: 't bouwen van huizen, deze te verkopen of te verhuren. Duur: 30 jaar. Kapitaal f 20.000 in 200 aandeelen elk f 100. "De directie wordt gevoerd door 5 personen, te kiezen door en uit de "aandeelhouders.

Dan volgt de lijst van aandeelhouders en het stukje eindigt:

"de overige 48 aandeelen moet binnen de tijd van 10 jaar geplaatst zijn.

"Maandagmorgen 6 uur is voor de bouw der villa's de eerste spade in "den grond gedaan.

Dezelfde krant schrijft in haar nummer van zaterdag 4 mei 1901:

"Gisteravond kwamen in 't hotel Essenberg de aandeelhouders in de "Eper "bouwmaatschappij" samen tot het houden eener vergadering, waarin de "akte tot het oprichten der Vennootschap werd verleden. Tot definitief

"bestuur werden gekozen de leden der commissie van voorbereiding, dhr.

"Sweerts de Landas, S. Overbosch, H.A. Westhoff, G. Westerink en A.

"Hooiberg Sr., die uit hun midden dhr. Sweerts de Landas tot hun voor-

"zitter benoemden. Uit de overgelegde plannen voor een dubbel woon-

"huis werd een keuze gedaan. Door den voorzitter werden woorden van

"hulde gebracht aan de personen, die de toetstandkoming der Bouwmaat-

"schappij zoo krachtdadig hebben bevorderd of zich op andere wijze

"verdienstelijk hebben gemaakt, terwijl hijzelf door ds. Prins namens de

"aanwezigen in hartelijke bewoordingen werd gelukgewenscht met de door

"zijn arbeid verkregen resultaten.

De bouwmaatschappij kocht alle gronden aan de wegen, die het Weerts-park vormden en aan de Dwarsweg.

In 1901 werden in hotel "Veluwe" door architect J.A. Wijn uit Apel-

doorn aanbesteed "een villa en 2 kleinere huizen langs den Heerder

"weg op 't perceel tegenover dhr. J.C. Heering (J.C. Heering was de

(molenaar van de windkorenmolen de Vlijt en woonde op de zuidelijke

(hoek van de Hoofdstraat en Officiersweg. De huizen werden dus ge-

(bouwd tussen de Julianalaan en de Vlijtweg).

"en een dubbel huis naast het huis van de veldwachter Vossen" (dit is het huis, dat op de hoek van de St. Anthonieweg en de Parkweg staat).

De bouw voor de villa werd opgedragen aan Johs. Kwakkel te Epe,

f 4315, en schilderwerk L. van Zelm Epe f 445. De 2 kleinere huizen

aan M. Jeths Apeldoorn, f 2849 en f 2800, schilderwerk aan B.L. Zim-

merman Heerde voor f 284 en f 284. De dubbele villa werd in 1901

niet gegund, maar in 1904 opnieuw aanbesteed en gebouwd.

Het ging in het begin voorspoedig met de Eper Bouwmaatschappij, want burgemeester Sweerts de Landas schreef in zijn "Gids voor Epe op de Veluwe" 1905 blz. 12:

"Om aan hen, die zich hier zouden willen vestigen, daartoe de gele-

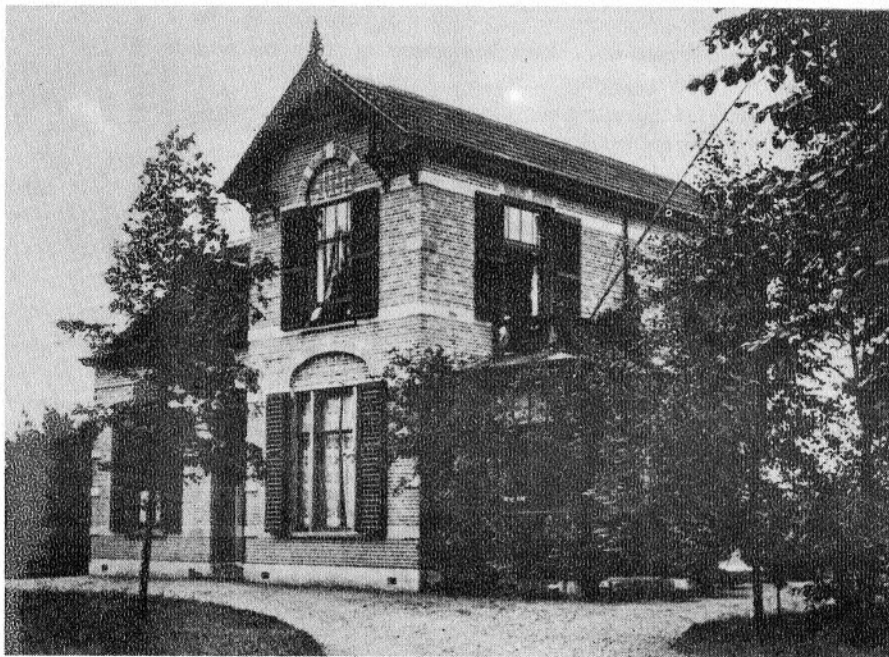
"genheid te verschaffen, werd in 1901 eene Bouwmaatschappij opgericht,

"welke tot nu toe zeven huizen - acht woningen - stichtte, die alle

"spoedig verhuurd waren. Deze bieden inderdaad dan ook veel aantrek-

"kelijks aan: geriefelijke indeeling, deugdelijken bouw, matigen prijs, "terwijl ze van flinke tuinen zijn voorzien. Het maatschappelijk kapitaal "dier onderneming was oorspronkelijk groot f 20.000 in aandelen van "f100 uitgegeven, die weldra geplaatst waren, waarna het kapitaal tot "f50.000 werd vergroot.

"Wordt een huis verkocht, dan wordt voor de koopsom een nieuw huis "gebouwd; worden er aandelen geplaatst, dan worden er aanstonds meer "huizen gebouwd naar gelang van de beschikbare gelden. De dividenduit- "keering beliep tot nu toe 4%, wat vermoedelijk wel niet minder zal "worden. Eene slechte geldbelegging is het dus niet, aandelen in de "Eper Bouwmaatschappij" te nemen, vooral niet, als men weet, dat her- "haaldelijk aanvragen om huizen oningewilligd moeten blijven, wat be- "wijst dat aanbouw bewoning meebrengt".

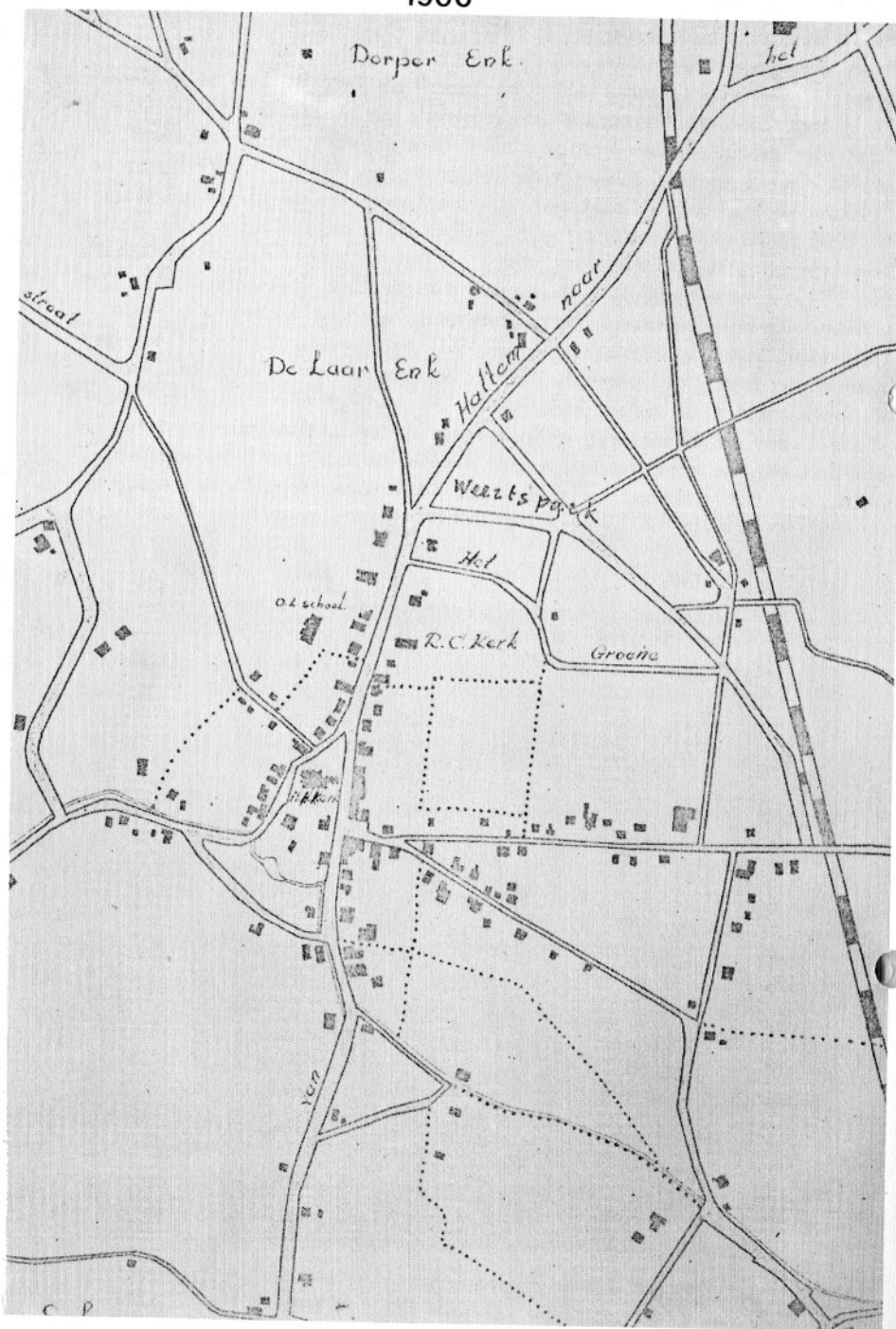
En in herdruk van deze gids in 1912 blz. 18:

"Ten einde voortdurend en tijdelijk verblijf in deze gemeente meer en "meer te bevorderen werd vóór een twaalfstal jaren te Epe eene Bouw- "Mij opgericht, welke verschillende villa's en huizen deed verrijzen, "die alle gretig werden verhuurd. Een drietal werd reeds verkocht". In 1902 werd op de hoek van de Dwarsweg en de St. Anthonieweg de "Naai- en Breischool" gebouwd, de voorloper van de Nijverheidsschool. In 1905 werd grond verkocht aan de Prot. Gezinsverpleging, die daarop een huis bouwde, op de plaats waar nu het Groene Kruisgebouw staat. Na 1912 is er weinig activiteit meer van de Eper bouwmaatschappij te vinden. De huizen werden langzamerhand verkocht en na vele jaren sluimeren, werd de maatschappij in 1931 opgeheven. Zij heeft een ge- deelte van haar doel bereikt, huizen bouwen in het Weertspark, maar na 1918 werden de eerste huizen van de woningbouwvereniging "Beter Wonen" aan de Gildenweg gebouwd en in dat zelfde jaar werd ten noorden van de kom, westelijk van de Hoofdstraat, veel bouwterrein ontsloten voor verkoop, zodat de Eper Bouwmaatschappij geen reden van bestaan meer had.

G.S. van Lohuizen.

Mr. Edwin Frederik Johannes Weerts
Burgemeester van Epe 1852 - 1889

"STICHTING OUDE GELDERSE KERKEN"

De onlangs opgerichte Stichting Oude Gelderse Kerken is haar activiteiten in 1975 begonnen met een actie om donateurs te werven.

Haar streven is: belangstelling wekken voor de historische kerken in Gelderland en de kerkelijke gemeenten steunen en adviseren bij het streven om de kerkgebouwen te restaureren en in stand te houden.

De Stichting is zelfs bereid bedreigde kerken over te nemen en ze, na restauratie, beschikbaar te stellen voor de eredienst of ze een andere zinvolle bestemming te geven.

Voor maximaal f 15,- per jaar kan men donateur worden van de Stichting. Welbewust draagt men hierdoor een steentje bij voor het behoud van de oude kerken in Gelderland. Maar bovendien ontvangt iedere donateur gratis een band, die regelmatig kosteloos wordt aangevuld met getillustreerde artikelen over historische Gelderse Kerken.

Aanmelding bij het adres van de Stichting Oude Gelderse Kerken, postbus 19 Dieren, waar ook alle gewenste informatie verkrijgbaar is.

Giro 33 24 614 t.n.v. de Stichting Oude Gelderse Kerken te Arnhem.

WAARDEVOLLE OUDHEDEN ONDER EIGEN DAK.

Na al hetgeen wij in het Monumentenjaar '75 aan de historie van Epe reeds beleefd en nog aangekondigd kregen (in ons blad van januari en april 1975), dient zeker nog het volgende gememoreerd te worden.

Bij de opening van de tentoonstelling "Eper Monumenten" op 4 juli j.l., deed wethouder W.A. Vorsthof in zijn openingsspeech de toezegging, dat het Gemeentebestuur gaarne bereid is de onderhandelingen met de betrokken verenigingen en stichtingen te openen over de opzet van een museum in Epe, waar al de waardevolle oudheden, die nu her en der ergens achter slot en grendel liggen opgeslagen, op een zo goed mogelijke wijze zullen kunnen worden geëxposeerd. (Zie: Verslag Noord Veluws Dagblad van 7 juli 1975).

We krijgen dan vooral een beter overzicht en begrip van de samenhang en tevens zekerheid van het behoud dier kostbare oude bezittingen! Aardig is dat juist in 1975, ook bij onze burens in Heerde (dat in 1976 evenals Epe 800 jaar bestaat), een Historische Vereniging werd opgericht. (Zie: Noord Veluws Dagblad van 27 juni 1975). Ook daar zal een Oudheidkamer worden opgezet, waarvoor, waarschijnlijk, het oude postkantoor ingericht zal worden.

Zo kan men straks op wielmpjes, twee musea op één dag bezoeken en met één zekere ingesteldheid een dubbel terrein bezichtigen!

P.E.B.

NIEUWE UITGAVEN

Kruyswijk Jansen, E.J., De Gelderse Musea. Uitgegeven door de Stichting Contact van Gelderse Oudheidkundige Verenigingen en Musea. Dieren 1975 20 blz. met afb.

Handig foldertje met zakelijke gegevens.

(Adres, afbeelding, inhoud, openingsuren, toegangsprijs enz.).

Vredenberg - Alink, J.J., Kaarten van Gelderland en de kwartieren.

Proeve van een overzicht van gedrukte kaarten van Gelderland en de kwartieren vanaf het midden der zestiende eeuw tot circa 1850 Zutphen, Walburg Pers, 1975, 144 blz. krtn. lit. opg. (Werken "Gelre", no 34).

Bevat o.a. een kaart van het kwartier van Veluwe door Nicolaas van Geelkercken.

Berg, Ahasverus van den, Geografie van Veluwe (1796)

Opnieuw uitgegeven als "Veluws verleden" en van een inleiding en aantekeningen voorzien door B. Paasman. Zutphen.

Walburg Pers 1974. 126 blz. afbn., krt. portr.

Achttiende eeuwse aardrijkskundige lessen voor kinderen, in dialoogvorm, die vele historische achtergronden en het letterkundige leven van toen belichten.

De inleider wijst ook op de nieuwe didactische opvattingen om de stof nader tot de kinderen te brengen.

Ook beschrijft hij hoe v.d. Berg, behalve aan zijn pastorale en literaire bezigheden, zich wijdde aan typische verlichtingsactiviteiten, n.l. aan het bevorderen van een hoger beschavingsniveau van zijn tijdgenoten. Vooral de jeugd had zijn aandacht.

Zie blz. 97-101: Hattem, de Ambten Heerde en Epe.

Geschiedenis van Gelderland

Boek II: 1492 - 1795 door P.J. Mey e.a. Zutphen. Walburg Pers. 1975, 564 blz. afbn. bijlagen, noten, portr. en krtn.

Index van personen en plaatsnamen.

10 specialisten geven ieder een overzicht van elk volgend tijdperk, en afzonderlijk de kerkgeschiedenis, de cultuurgeschiedenis, de letterkunde en de levenssfeer, met veel bijzonderheden.

Voor Epe zie: blz. 288: oproer aug. 1748

blz. 440: Franciscus Martinus

blz. 445 - 479:

Elisabeth M. Post.

Paasman, A.N., "Hoop is doch de ziel van 't leven".

Twee brieven van Elisabeth Maria Post aan Charlotte Louise van der Capellen.

(In: Spektator; tijdschrift voor neerlandistiek 4, 1974/1975, blz. 617-628)

Commentaar op twee brieven van E.M. Post uit haar Arnhemse tijd.

Ketterij, C. van de, "Bevindelijk naschrift":

Toetsing naar "woord" en "zaak" van het piëtistisch karakter der brieven.

(In: Spektator; tijdschrift voor neerlandistiek 4, 1974/1975, blz. 629-634)

Een taalkundige geeft hier aan, dat het karakter van deze brieven van Post piëtistisch is, zowel wat betreft het taalgebruik als zodanig, als wat betreft de inhoud.

Stads- en dorpsgezichten in Gelderland. De nederzetting in ontwikkeling. Onder redactie van F.W. van Voorden e.a. Zutphen. Walburg Pers. 1975 4. 180 blz. afbn. krtn. en luchtfoto's. (Gelderse bloem, dl. 22).

Een keuze uit de beschermde nederzettingen, die nog volop functioneren en steeds veranderen, o.a. Elburg, Elspeet, Harderwijk, Hattem. Beschrijving van sfeer en karakter, toegelicht met plattegronden, kaarten en oude tekeningen uit de 16e-20e eeuw.

Schulte, A.G., Nederlandse Monumenten in beeld.

Overijssel, Gelderland, Utrecht. Baarn. Bosch en Keuning N.V. 1975. 223 blz. 189 afbn. krtn. reg.

(Nederlandse Monumenten in beeld, dl. II).

Na drie inleidende hoofdstukken:

(Bouwkunst in de dorpen en op het platte land, Bouwkunst in de steden, en De kerkelijke architectuur), volgt een verzameling goede afbeeldingen, waarbij 16 van de Veluwe (blz. 147-162).

Monument klein en groot. Uitgave van het Provinciaal Comité M'75, Gelderland. Zutphen Walburg Pers. 1975. 64 blz. 40 afbn. krtn. portr.

Wil de belangstelling in vele opzichten wekken voor onze monumenten, de bakens op de weg van het verleden naar het heden.

Behandelt 9 verschillende groepen van monumenten in Gelderland, met afbeeldingen van voorwerpen. Zie bespreking in Gelderse Oudheidkundig Contact-bericht, Nr. 64. Mrt. 1975. blz. 24.

Monumenten in Apeldoorn.

Samengesteld door Bureau Voorlichting van de Gemeente Apeldoorn. 1975. 27 blz. afbn. bijlage.

Beknopte beschrijving van de 28 architectonische monumenten van de Gemeente Apeldoorn, met foto's. De bijlage geeft een route met kaart, grotendeels het buitengebied (Uddel), Hoenderloo, Loenen, Beekbergen, Wenum), langs de oude kerken, boerderijen, molens, Paleis "'t Loo", Gedenknaald, Echoput, tolhuis.

Ruys, Mien, "Het Loo". Restaureren of alleen houden? Een baroktuin of behoud van de landschapstijl?

(In tijdschrift: "Onze eigen tuin", 21ste jrg. Nr. 3. sept. 1975. blz. 1-2. m. afbn.)

In de sfeer van het Monumentenjaar '75 beziet de bekende tuinarchitecte Mien Ruys, de geschiedenis van "Het Loo" en het belang van het terugbrengen in de oorspronkelijke staat (van Paleis en klein deel van de tuin).

Hazelhoff, F.F., Pionieren op de Veluwe.

(In: Hazelhoff, F.F., Dierenrijk in Nederland.

Amsterdam. Elsevier Uitg. 1973. 4.º

blz. 43-83 m. afbn.)

Deskundig van nabij bekeken, hoofdstukken over: het edelhert, de geweien, benadering van het wild, de moeflons van "Het Loo", wilde zwijnen, korhoenders, vossen e.a. dieren.